

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО

Навчально-науковий інститут педагогіки, психології,
підготовки фахівців вищої кваліфікації

Кафедра психології та соціальної роботи

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
з науково-педагогічної роботи

доц. Гусєв С.О.
« 01 » березня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

підготовки _____ Доктора філософії _____
(назва ступеня вищої освіти)
галузі знань _____ 03 Гуманітарні науки _____
(шифр і назва галузі знань)
спеціальності _____ 032 Історія та археологія _____
(код і назва спеціальності)
Освітньо-наукова програма _____ Історія та археологія _____

Робоча програма з дисципліни «Психологія розвитку освітнього середовища» для підготовки доктора філософії за спеціальністю 032 Історія та археологія.
Мова навчання українська.

« 27 » серпня 2021 р. 19 с.

РОЗРОБНИКИ: Габа І. М., доцент, кандидат психологічних наук.

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри психології та соціальної роботи.

Протокол від «27» серпня 2021 р. № 1

Завідувач кафедри проф. Паламарчук О. М.

« 27 » серпня 2021 р.

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні навчально-методичної комісії Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації

Протокол від « 27 » 08 2021 р. № 1

Голова НМК Волошина О. В.
(підпис)

« 27 » серпня 2021 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,0	Галузь знань 03 Гуманітарні науки	Вибіркова	
Індивідуальне науково-дослідне завдання <i>не передбачене</i>	Спеціальність 032 Історія та археологія	РІК ПІДГОТОВКИ	
		1-й	1-й
Загальна кількість годин - 90	Освітньо-наукова програма «Історія та археологія»	СЕМЕСТР	
		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: <i>аудиторних – 2,0</i> <i>самостійної роботи здобувача – 4,0</i>	Ступінь вищої освіти Доктор філософії	ЛЕКЦІЇ	
		<i>10 годин</i>	<i>4 години</i>
		ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	
		<i>20 годин</i>	<i>6 годин</i>
		ЛАБОРАТОРНІ РОБОТИ	
		<i>немає</i>	<i>немає</i>
		ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАНЯТТЯ	
		<i>немає</i>	<i>немає</i>
		САМОСТІЙНА РОБОТА	
		<i>60 годин</i>	<i>80 годин</i>
ВИД КОНТРОЛЮ: Залік			

ПРИТМІТКА:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи % становить:

для денної форми навчання 33% - 67%

для заочної форми навчання 11% - 89%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Метою навчальної дисципліни Психологія розвитку освітнього середовища є ознайомлення здобувачів з психологічними особливостями освітнього середовища, вивчення структури і освітнього середовища на різних етапах освіти, вивчення розвитку особистості в освітньому середовищі; набуття навичок проєктування та експертизи освітнього середовища.

2.2. Завдання навчальної дисципліни:

- створення цілісного уявлення про особливості освітнього середовища як соціально- психологічного феномену;
- розуміння основних закономірностей розвитку освітнього середовища;
- окреслення психологічних механізмів безпечності освітнього середовища;
- розкриття особливостей взаємодії суб'єктів освітнього середовища;
- вироблення практичних навичок проєктування та експертизи освітнього середовища.

2.3. Компетентності

2.3.1. Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність до критичного аналізу, оцінки і проведення сучасних наукових досліджень на основі системного наукового світогляду.

ЗК 2. Уміння виявляти, формулювати й вирішувати проблеми.

ЗК 3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) під час вирішення дослідницьких і практичних задач, у тому числі у міждисциплінарних галузях.

2.3.2. Спеціальні (фахові, предметні)

СК 1. Здатність розробляти та реалізувати проєкти, включаючи власні дослідження, презентувати їх державною й іноземною мовами в ситуаціях наукового та професійного спілкування

СК 2. Здатність до екопсихологічного прийняття стратегічних рішень, оцінки ризиків та прийняття відповідальності за наслідки проєктів та досліджень.

СК 3. Здатність до наукового аналізу та дослідження особливостей психічного розвитку сучасної людини на різних вікових етапах з метою оптимізації її гармонійного становлення.

2.4. Програмні результати навчання

ПРН 1. Виокремлювати та систематизувати значущі проблеми (соціальні, наукові, культурні, екологічні, етичні та інші), чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп й організацій на різних рівнях експериментального психологічного дослідження.

ПРН 2. Уміти створювати та впроваджувати інноваційно-дослідницькі проєкти у різних сферах суспільного життя.

ПРН 3. Здатність до особистісної та професійної рефлексії, автономності, ініціативності, проявів високої мотивації до фахового зростання, свідомої побудови власної освітньої траєкторії, професійної мобільності.

3. Програма навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. Методологічні засади освітнього середовища

Тема 1. Поняття освітнього середовища

Історія розвитку наукових психологічних знань про взаємодію людини та оточуючого середовища. Середовище як світоглядна категорія. Наукові уявлення про співвідношення зовнішнього та внутрішнього в системі особистість-середовище. Аналіз методологічних підходів до вивчення взаємодії особистості і середовища (суб'єктний, ситуаційний, системний тощо). Освітнє середовище як інтенційний вектор особистості. «Освітнє середовище» та «освітній простір» в психолого-педагогічних системах. Психологічне середовище як інтенційний вектор особистості. Соціально-психологічні впливи глобалізації та євроінтеграції на формування освітнього середовища.

Тема 2. Освітнє середовище: соціально-психологічний аспект

Основні наукові підходи до визначення видів освітнього середовища. Екопсихологічна модель освітнього середовища. Психодидактична модель освітнього середовища. Векторна модель освітнього середовища. Освітнє середовище : визначення структури, функції, механізми взаємовпливу в системі «суб'єкт – освітнє середовище». Соціальна складова освітнього середовища. Специфіка освітнього середовища на різних етапах освіти. Критерії та зміст класифікації освітнього середовища. Компоненти освітнього середовища. Прострово-семантичний компонент. Змістовно-методичний компонент. Комунікаційно-організаційний компонент. Методичний компонент. Соціальний компонент. Діалогічність освітнього середовища.

Тема 3. Експертиза освітнього середовища

Поняття експертизи освітнього середовища. Освітнє середовище як предмет психологічної експертизи. Особливості застосування гуманітарної експертизи в освітньому середовищі. Мета експертизи освітнього середовища. Експертиза й оцінка в системі освіти. Особистість експерта та його вплив на результати експертизи. Експертиза освітніх проєктів. Експертиза інформаційного освітнього середовища. Експертиза як спосіб оцінки інноваційного освітнього середовища.

Тема 4. Психологічна безпека освітнього середовища

Поняття безпечного освітнього середовища. Методи вивчення освітнього середовища. Основні показники безпечності освітнього середовища. Психологічний комфорт та безпечність освітнього середовища. Психологічна безпечність та емоційне благополуччя учасників освітнього процесу. Технології створення психологічно безпечного освітнього середовища. Технології безпечної взаємодії в освітньому середовищі. Служба психологічного супроводу по забезпеченню психологічної безпеки освітнього середовища. Завдання служби психологічного супроводу по забезпеченню психологічної безпеки освітнього середовища.

РОЗДІЛ II. Соціально-психологічне проектування освітнього середовища

Тема 5. Проектування освітнього середовища

Психологічні основи проектування в соціальних системах. Структура психолого-педагогічного проектування освітнього середовища як компонент проектної діяльності. Взаємодія суб'єктів освітнього середовища як передумова педагогічного проектування. Розвивальне освітнє середовище як умова розвитку суб'єктності. Діагностика ступеня сформованості проектної культури суб'єктів освітнього середовища.

Тема 6. Інноваційні технології в освітньому середовищі

Поняття інновацій. Загальна характеристика інновацій. Особливості інновацій в освітньому середовищі. Інноваційна діяльність. Інноваційні процеси. Інноваційні технології: поняття, підходи, компоненти. Характеристика інноваційних технологій. Інноваційні проекти. Технології оцінки інноваційних проектів освітнього середовища. Моніторинг проектів освітнього середовища.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		ЛК	ПЗ	ЛЗ	ІНД	С.Р.		ЛК	ПЗ	ЛЗ	ІНД	С.Р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
РОЗДІЛ I. Глобальні суспільні зміни як соціально-психологічний феномен												
Тема 1. Поняття освітнього середовища	14	2	2			10		1	1			14
Тема 2. Освітнє середовище: соціально-психологічний аспект	16	2	4			10			1			14
Тема 3. Експертиза освітнього середовища	15	1	4			10		1	1			14
Тема 4. Психологічна безпека освітнього середовища	15	1	4			10			1			14
Разом за розділом 1	60	6	14			40		2	4			56
РОЗДІЛ II. Соціально-психологічне проектування освітнього середовища												
Тема 5 Проектування освітнього середовища	16	2	4			10		1	1			12
Тема 6. Інноваційні технології в освітньому середовищі	14	2	2			10		1	1			12
Разом за розділом 2		4	6			20		1	2			24
УСЬОГО ГОДИН	30	10	20			60		4	6			80

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		<i>Денна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
1.	Тема 1. Поняття освітнього середовища	2	1
2.	Тема 2. Освітнє середовище: соціально-психологічний аспект	4	1
3.	Тема 3. Експертиза освітнього середовища	4	1
4.	Тема 4. Психологічна безпека освітнього середовища	4	1
5.	Тема 5. Проектування освітнього середовища	4	1
6.	Тема 6. Інноваційні технології в освітньому середовищі	2	1
УСЬОГО ГОДИН		20	6

6. Теми лабораторних занять для здобувачів вищої освіти денної форми навчання

Не передбачено навчальним планом.

7. Теми індивідуальних занять

Не передбачено навчальним планом.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		<i>Денна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
1.	Тема 1. Поняття освітнього середовища	10	14
2.	Тема 2. Освітнє середовище: соціально-психологічний аспект	10	14
3.	Тема 3. Експертиза освітнього середовища	10	14
4.	Тема 4. Психологічна безпека освітнього середовища	10	14
5.	Тема 5. Проектування освітнього середовища	10	12
6.	Тема 6. Інноваційні технології в освітньому середовищі	10	12
УСЬОГО ГОДИН		60	80

8. Самостійна робота

Зміст самостійної роботи полягає у самостійному опрацюванні тем з використанням рекомендованої літератури.

9. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом.

10. Методи та технології навчання

Основою методів викладання є лекційно-семінарська система навчання, при цьому в ході проведення занять використовуються інноваційні технології навчання.

Методи викладання: демонстрація сучасних наукових положень з використанням ТЗН та комп'ютерних технологій, творчий пошук здобувачами закономірностей розвитку психологічних особливостей освітнього середовища та в ході дискусій та мозкового штурму, проблемно-пошуковий метод з роботою в мікрогрупах, навчальна дискусія у формі дебатів, мозковий штурм з метою генерування ідей щодо проєктування освітнього середовища.

В ході проведення практичних занять використовуються інноваційні технології навчання. Імітаційні технології включають ділові ігри, зокрема рольові та навчальні ігри, психологічні тренінги, аналіз проблемних ситуацій. Неімітаційні технології використовуються на лекційних заняттях, основною з них є візуалізація структури освітнього середовища, його експертизи та проєктування.

В якості засобів навчання використовуються навчальна література, мультимедійні засоби, комп'ютери, інформаційно-комунікаційні системи, бібліотечні фонди, мережа Інтернет.

11. Критерії та методи оцінювання

Методи оцінювання:

- поточний контроль;
- оцінка за самостійну та індивідуальну роботу;
- підсумковий контроль.

Формами поточного контролю є тестування, усне і письмове опитування, оцінювання виступів на практичних заняттях, демонстрацій презентацій, а також виконання контрольної роботи.

Контроль успішності та якості знань здобувача здійснюється з використанням методів і засобів, що визначені у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського. Академічні успіхи Здобувач вищої освіти оцінюються за шкалою університету в балах, за шкалою ECTS та за традиційною національною шкалою.

Основними критеріями оцінювання є правильність, цілісність, повнота, логічність, обґрунтованість відповіді; осмисленість, обсяг, глибина,

гнучкість, дієвість, системність, узагальненість знань; самостійність оцінних суджень.

Критерії оцінювання за рівнями:

90-100 балів, А, відмінно. Здобувач вищої освіти повністю засвоїв навчальний матеріал, виконав усі розділи та теми, отримав усі залікові кредити та відповідні бали за поточний і підсумковий контроль, активно займається науковою роботою.

82-89 балів, В, дуже добре. Здобувач вищої освіти в основному засвоїв навчальний матеріал. Не в повному обсязі висвітлив питання при написанні підсумкової контрольної роботи, систематично займався науковою роботою.

75-81 бал, С, добре. Незначну частину навчального матеріалу не засвоїв на рівні програмних вимог, не систематично займався науково-дослідною роботою.

67-74 бали, D, задовільно. Здобувач вищої освіти допустив низку фактичних помилок при написанні письмових поточних і підсумкових контрольних робіт, не брав участі у науковій роботі.

60-66 балів, E, достатньо. Здобувач вищої освіти недостатньо засвоїв більше половини навчального матеріалу. На низькому рівні виконав поточні та підсумкові письмові контрольні роботи, у результаті чого йому не зараховані окремі змістові і кредитні модулі, не займався науковою роботою.

35-59 балів, F, незадовільно. Здобувач вищої освіти не засвоїв навчального матеріалу, не справився з підсумковими контрольними роботами, не завершив виконання індивідуальної роботи.

1-34 балів, FX, неприйнятно. Здобувач вищої освіти не засвоїв навчального матеріалу, отримав лише окремі поточні бали, не завершив виконання індивідуальної роботи.

12. Розподіл балів, які отримують Здобувач вищої освіти

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ТА САМОСТІЙНА РОБОТА							
РОЗДІЛ 1 40 балів							
ПР 1		ПР2		ПР 3		ПР 4	
Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.
6	4	6	4	6	4	6	4

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ТА САМОСТІЙНА РОБОТА				
РОЗДІЛ 1 20 балів				
ПР 1	ПР2	Контрольна робота	Підсумковий контроль	Загальна кількість балів

<i>Ауд.</i>	<i>СР.</i>	<i>Ауд.</i>	<i>СР.</i>	20 балів	20 балів	100
6	4	6	4			

Шкала оцінювання: сто балова, ECTS, розширена

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за розширеною шкалою
		<i>Для екзамену</i>
90-100	A	ВІДМІННО
80-89	B	ДУЖЕ ДОБРЕ
75-79	C	ДОБРЕ
60-74	D	ЗАДОВІЛЬНО
50-59	E	ДОСТАТНЬО
35-49	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО З МОЖЛИВІСТЮ ПОВТОРНОГО СКЛАДАННЯ
1-34	F	НЕПРИЙНЯТНО З ОBOB'ЯЗКОВИМ ПОВТОРНИМ ВИВЧЕННЯМ ДИСЦИПЛІНИ

Поточний контроль проводиться на практичних (семінарських) заняттях, а також оцінюється самостійна робота з кожної теми.

Поточний контроль на усіх видах аудиторних занять реалізується у формах: усного і письмового опитування, виступів на практичних (семінарських) заняттях, підготовка та демонстрація презентацій, проведення контрольних робіт.

Поточний контроль виконання самостійної роботи здійснюється за усіма темами.

Форми здійснення поточного контролю та кількість балів за кожну форму визначаються та затверджуються на засіданні кафедри.

13. Методичне забезпечення:

- методичні матеріали до практичних занять з навчальної дисципліни;
- переліки питань для поточного контролю знань здобувачів вищої освіти з кожної теми;
- презентації навчальної інформації за змістовими модулями у програмі Microsoft Office PowerPoint.

14. Рекомендована література

Основна:

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В.Ю. Биков. – К. : Атіка, 2008. – 684 с.

2. Бондарчук О.І. Особливості взаємозв'язку організаційного розвитку та особистісного розвитку керівників освітніх організацій / О.І. Бондарчук // Актуальні проблеми психології. Том.1.: Організаційна психологія.

Економічна психологія. Соціальна психологія: Зб. Наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки.– К.: «А.С.К.», 2010. – Вип. 29. – С. 3-8.

3. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту : навч. посіб. /Л. М. Карамушка . – К. : Либідь, 2004. –424 с.

4. Кізіма В. В. Гуманітарна експертиза: сутність, технології здійснення / В. В.Кізіма. – К., 2005. - 27 с.

5. Кісіль М. В. Оцінка якості вищої освіти / М. В. Кісіль // Вища освіта України. – 2005. – № 4 (14). – С. 82-87.

6. Сисоєва С. О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу: монографія / С. О. Сисоєва.– Хмельницький: ХГПА, 2008. – 324 с.

7. Ткач Т. В. Освітній простір особистості: психологічний аспект: монографія / Т. В. Ткач. – К. : Запоріжжя, 2008. – 272 с.

8. Швалб Ю. М. Еколого-психологічні виміри способу життя / Ю. М. Швалб // Актуальні проблеми психології : [зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка]. – К.: Міленіум, 2005. – Т. 7. Екологічна психологія – Вип. 5. – Ч. 2. – С. 294-301.

9. Ясвин В. А. Образовательная среда от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. - М.: Смысл, 2001. - 366 с.

Додаткова:

1. Габа І. М. Освітнє середовище: соціально-психологічна парадигма / І. М. Габа // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка АПН України ; за ред. С. Д. Максименка. – К., 2010. – Т. 7; вип. 22. – С.27–31.

2. Габа І. М. Соціально-психологічні особливості проектування освітнього середовища ВНЗ у контексті розвивального потенціалу. Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія «Психологія». – Чернігів, 2015. – № 128. С. 57-61

3. Євдокимова Н. О. Методологічні засади проектування психологічної компоненти професійної освіти правників / Н. О. Євдокимова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О.Сухомлинського: [зб. наук. праць / за ред. С.Д. Максименка, Н. О. Євдокимової]. – Т. 2. – Вип. 6. – Миколаїв: МДУ імені В.О. Сухомлинського, 2011. – С. 331-335.

4. Ляудис В. Я. Методика преподавания психологи: 5-е изд./ В. Я. Ляудис. – СПб.: Питер, 2007. – 128 с.

5. Мирошкина М. Учимся создавать социально значимые проекты / М. Мирошкина // Народное образование. – 2006.– №3.– С. 141-144.

6. Сорока М. В. Освітнє середовище університетського коледжу як об'єкт управління / М. В. Сорока // Неперевна професійна освіта: теорія і практика // Науково-методичний журнал, 2012. – Випуск 1-2. – 176 с. – С.55

Інформаційні ресурси

1. Оганесян, Н. Т. Технологии профилактики насилия в школе в системе воспитательной деятельности учителя (Психолого-педагогический практикум) [Электронный ресурс] : учеб.-метод. Пособие / Н.Т. Оганесян, В.В. Ковров - М.: ФЛИНТА, 2014.- <http://www.studentlibrary.ru/book/ISBN9785976518711.html>
2. Воротникова І. П. Освітній портал як складова освітньо-інформаційного середовища післядипломної педагогічної освіти регіону / Воротникова І. П. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/ges/vyp7/konf4/Vorotnikov.pdf
3. Освітнє середовище як концепт інноваційної діяльності закладу освіти <https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/pd>